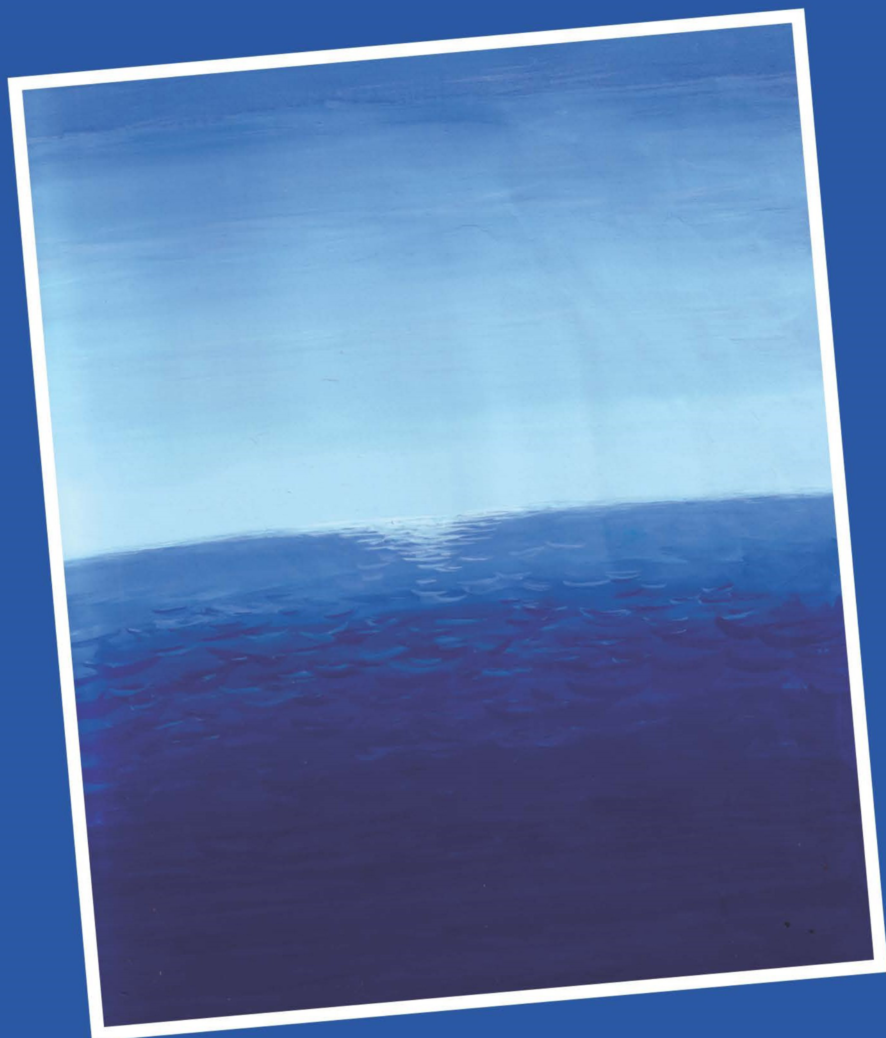


कुलांया थिया

आर. मानन्धर

कुलांया थिया

(काव्य-निबन्ध)

आर. मानन्धर

सफूया नां	:	कुलांया थिया
च्वमि	:	आर. मानन्धर
सर्वाधिकार	:	च्वमि
पिकाक	:	अर्थ पिथना प्रकाशन प्रा.लि., *ताहाचः, यैँ।*
न्हापां	:	१०००
न्हि	:	११३२ कौलागा
मू	:	१००|-
द्यबः किपा	:	दीपक जोशी
ले–आउट	:	सर्भिस डट कम, *थायमद्, यैँ, ९८४१२११५१०*
थाकू	:	मंकाः प्रेस, *ताहाचः, यैँ।*
ISBN	**:**	978-9937-2-5435-9

Kulanya Thiya : A collection of Poetic Essays by R. Manandhar

प्रकाशकीय

आर. मानन्धर तःदँ न्ह्यवंनिसें हे नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् दी। वय्‌कःया कविता, म्यें, नियात्रा पत्र-पत्रिकाय् पिदंगु दु। लिसें छुं छुं समीक्षात्मक च्वसु नं च्वयादीगु दु। जनकवि दुर्गालाल श्रेष्ठया व्यक्तित्व व कृतित्वया यक्व हे मेहनतपूर्वक अध्ययन अनुसन्धान यानाः वय् कलं सीडी पिथनादीगु दु। नेपालभाषाय् थथे साहित्यिक व्यक्तित्वया समग्र पक्षयात कघानाः सीडी हे पिहां वःगु थ्व हे न्हापांखुसी खः।

आर. मानन्धर साहित्य ख्यलय् थज्याःथज्याःगु हे न्हून्हूगु पहःया ज्या यानायंकेमाः धकाः न्ह्यचिला च्वनादीम्ह व्यक्ति खः। थ्व हे इवलय् वय्‌कःया थ्व सफू 'कुलांया थिया' पिदनाच्वंगु दु।

'कुलांया थिया' पिथना नं वय्‌कःया स्वभावयात ल्वःगु ज्या खः। छाय्‌कि थ्व नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् आतक खने मदुनिगु छगू फरक ढंगं च्वयातःगु, अभ्र ला छगू न्हूगु हे विधा धाःसां जिउगु कथंयागु चिकिचा चिकिचा हाकःगु दार्शनिक रचना थुकी दु, गुगु ब्वँमिपिंसं न्हूगु हे सवाः कयाः ब्वनादी धयागु जिं भलसा कयागु दु।

अर्थ पिथना प्रकाशनपाखें आतकया दुने च्यागू सफू पिदने धुंकूगु दु। अले व दक्वं सफूयात ब्वँमिपिंसं थः नालादीगु दु। आः थ्व पिदनाच्वंगु 'कुलांया थिया' सफूयात नं ब्वँमिपिंसं न्हापा न्हापाया प्रकाशनयात थें हे थः नालादी धइगु विश्वास कयागु दु। सुभाय्।

रमेशकाजी स्थापित
कजि
अर्थ पिथना प्रकाशन प्रा.लि., यैं।

धलःपौ



कुलांया थिया

आर. मानन्धर

दीगुया वेग

ब्वायूगुली सिबें नं दीगुली आपाः गति दु।

दक्व बल पिकयाः ब्वाँय् वनं नं अंगुलिमालं दिनाच्वंम्ह बुद्धयात लिलाके मफु।

हीमी चायाः अंगुलिमाल चिल्लाय् दन – अय् श्रमण, द्यु। श्रमणपिं ब्वाँय् जुइ मल्वः।

बुद्धं धाल – जि ला दीधुन। छ जकं मद्यूनि का।

– श्रमण जुयाः नं मखुगु खँ ल्हायेगु ला छं ? छ दिना हे च्वंम्ह खः सा जिं छन्त गथे लिलाके मफुत ?

– जि प्राप्तिया चाहनां सायेकाः ब्वाँय् जुइगुपाखें दीधुन धयागु का। छ ला अभ नं तृष्णां सायेकाः ब्वाँय् जुयाच्वन तिनि।

ल्यूवंम्ह अंगुलिमालं बुद्धयात लिलाके मफु। दिनाच्वंम्ह बुद्धं अंगुलिमालयात लिलाकल।

बुद्धया दिनाया वेग अंगुलिमालया गति स्वयाः च्वः।

मौनतां आपाः न्ववाइ

शब्दं अभिव्यक्तियात किनाबी। धात्थेंगु न्ववाना ला मौनता खः।
मौनताय् न्हायूपं दिकि, ताये दयावइ।
शब्दं झंगः लाइ। मौनताया भाय् थूम्हं थःत गबलें झंगः लाके माली मखु।
शब्द जक न्यनीम्ह जालय् क्यनी। मौनलिसें न्ह्याइम्ह सत्यतक थ्यनी।

धायेमाःगु फुकं मौनं हे धाये सयेकि। मनुखं बुलुहुं न्यनाहइ छंगु व खँ।
चिल्लाय् दनेगु दुर्बलता क्यनेगु जक खः।

मेपिनिगु खँ न्यनेबलय् शब्दया कः क्वसीकाः मौनताया ति जक त्वँ। थुकिं छन्त दुनेंनिसें नःलि यानाबी।
थःगु खँ मौन भासं न्यंकि। न्यनाच्वंपिं छं मनं तुनाकथं हिलावइ – चुलि थें वाउँसे च्वनाः।

न्याय विरोधी कानून

न्याय मदुथाय् कानून दइ।

कानून धयागु धात्थेंपिं अपराधीतय् रक्षाकवच खः।

म्वायेगु लँ लीम्ह निरीहयात कानूनं खुँ धकाः ज्वनी। धुँखुँ थें च्वंपिं भ्रष्टाचारीतय्सं कालभैरवयात हे लखय् मिखा कंकेफुसा मनूया अदालत इमिनिंतिं छु हे खः ?

बुद्धपिनि शासनय् कानून मदु, सजाइँ नं मदु। अन छगू नुगलं नुगः थीगु व्यवस्था जक दु।

सुनां सुयात सजाइँ बीगु ?

अपराधीतय्‌सं अपराधीतय्‌त गय्‌ सजाइँ बीगु ? अपराधनाप ब्यागलं च्वने धुंकूपिसं सुयातं सजाइँ बीगु मत्तिइ हे तइ मखु। इपिंनाप बुलाः अपराधीत भिनावइ।

बुद्धं द्वःछि मनूया ज्यान काये धुंकूम्ह भयंकर अपराधी अंगुलिमालयात नं हिलाबिल, अर्हत्‌ यानाबिल। मनूतय्‌ मचा नइम्ह लसिंयात बुद्धं मचातय्‌ रक्षक (हारतीमां) दयेका बिल।

बुद्धया संघय्‌ आपालं अपराधीत अर्हत्‌ जूगु दु।

दोषरहित मिखाया न्ह्यःने सुं अपराधी दइ मखु।

शान्तम्ह मनू बलवान् जुइ

थः बल्लाः धकाः क्यनीपिनि बल दायेछिं। शान्तम्ह मनूया बल अथाह जुइ। धाथें बल्लाःपिं पर्वः थें स्थिर जुइ। तसकं गाःवंगु सागर प्रशान्त जुइ।

ग्याफरां जक कर्पिन्त ख्याये थें बल पिब्वइ।

कर्पिन्त थ्याइपिं हे जक भयं आतंकित जुइ। अले इमिसं हे आतंक न्यंकेत स्वयाच्वनी। मखुसा आतंकवादीतय् सरदारत स्व, इपिं छुँचा थें थः छम्ह जक न्ह्यंगु प्वालय् सुलाच्वंगु दइ। अत्याचारी शासकतयूसं थः बिस्युं वनेगु खुँलँ न्हापा हे दयेका तइ।

बुद्ध ति शान्तम्ह नं सुं मदु, बुद्ध ति बलवान्म्ह नं सुं मदु। न वया हतियार दु, न वया सेना दु। वया गुगुं हे इन्द्रिय नं आक्रामक मजू। उकिं वं वक्व मारयात बुकल, गुलिखे जुजुपिन्त थःगु शासनया अधीनय् तल, गुलिखे घमण्डीपिं ब्राह्मणतयूत श्रमण यानाबिल।

बमला:पिसं बल्ला:पिन्त बुकी

बल्लाःपिं सम्राट्तयूसं बमलाःपिं सम्राट्तयूत जक त्याकूगु दु। तर बमलाःपिं जनतां बल्लाःपिं सम्राट्तयूत त्याकूगु दु।

निशस्त्र जनतां सशस्त्र शासकतयूत त्याकूगु दु। छुं हे मदुपिसं दक्वं थःगु याना च्वंपिन्त त्याकूगु दु।

धन व पदया शक्तिं जाःपिं आपाः बल्लाः कि अजाःगु छुं शक्ति मदुपिं ? शक्तिहीन थें खनेदुपिं न्ह्याथे थाकुगु परिस्थितिइ नं म्वाइ। लिधंसा मदयेक नं इमिसं थःत धंका तयेफु। शक्तिवान् धकाः च्वंपिं इमिगु अवस्थाय् च्वनाः निन्हुप्यन्हु जक म्वाना स्व, सु बल्लाः अथें सीदइ।

जीवनया अर्थ

छैँया अर्थ दु। बुँया अर्थ दु। जीवनया छुं हे अर्थ मदु।
ल्वहंया अर्थ दु। चाया अर्थ दु। सृष्टिया छुं हे अर्थ मदु।
पृथ्वी भ्री च्वनेत ज्यू, च्वनेत छिं। सर्गःया छुं हे अर्थ मदु।

छैँया अर्थ सीमित। बुँया अर्थ सीमित। जीवनया अर्थ असीमित।

जीवनयात गुलि गुलि अर्थ बी व उलिंतुं अर्थपूर्ण जुयाः थिनावइ।

खः, सृष्टि निस्सार। थ्व निस्सारतायात पूवंक थुइकेगु हे सार खः।

शान्त मनया सक्रियता

मांया गर्भय् थें हे सृष्टिया गर्भय् च्वंपिं मचात खः भ्रीपिं। भ्रीसं चिन्ता कयां-मकयां छुं मपाः। भ्रीगु चिन्तां सृष्टिया क्रमय् ध्वकः वनी। थ्व संसार ध्वप थें खः, सांलिसे तुनावं वनी।

भ्रीगु मनया शान्तिं, च्वन्ह्याःगु चेतनां सृष्टियात याउँका ब्यूसा गर्भय् च्वंपिनि कल्याण जुइ। अस्तित्व थुलि विराट्, वं सकसियां च्यूताः कायेफु, सकसितं माक्व सिबें आपाः बीफु। चिन्ता धयागुलिं कात्तले न्वयाच्वनी। निश्चिन्तम्हं जीवनया सवाः नं काइ, सुवाः नं काइ।

निश्चिन्त जुयाः याउँक च्वनेबलय् तिनि थम्हं यायेमाःगु खँ वाःचाइ। सृष्टिं तक नं वयागु हे माध्यमं थःगु ज्या पूवंकी।

योद्धा

तमं ल्हाः खाइबलय् तलवार मल्ह्वनेगु हे भिं, छाय् धाःसा सुयात गनथाय् पाःसा थासय् लाइ धयागु छं सी मखु।

ब्वहः झ्यातुसे च्वँतले युद्धया भाला कुमबीगु भिं।

झ्यातुगु छ्यनं युद्धया ग्वसाः मग्वयेगु भिं।

गबलय्तक मिखा क्वानावइ, फिरफिर सनाहइ अबलय्तक छ नेता मजुइगु भिं, छाय्धाःसा छंगु मिखां लक्ष्य तिफ्याये फइ मखुनि।

नुगःचुइ संवेदना ग्वग्वन्वयेक दत्तले पाय्छिक छुं हे याये फइ मखु। नुगःचुयात निं याउँक ति। अले छ योग्यम्ह योद्धा नं जुयावये फइ।

ल्हातय् मिखा दयेकि। ब्वहलय् मिखा दयेकि। नुगःचुइ मिखा दयेकि। अभ्र मिखादुने नं मिखा दयेकि। छ ज्वः हे मदुम्ह योद्धा जुइ।

सम्यक दृष्टि

बांलाः बांलाः हे। भिं नं भिं हे। सौन्दर्य स्वयेगु मिखा दयेकि। सौन्दर्यय् लुधने सयेकि।

बांमलाः बांमलाः हे। मभिं नं मभिं हे। थ्व संसार अशुभ धकाः थुइका च्वँ। मभिंपाखें तापाक च्वँ। बांमलाःनाप ब्यागलं च्वँ।

बांलाःदुने बांमलाः दु, भिंदुने मभिं। बांलाःयात बांलाक हे खंकेत चित्त भ्याः मजुइके माः। बांलाःनाप म्हन्यंक मिखा घानाः बुलेमाः। थुकिं भीत मचायेक क्यंके नं यः।

बांमलाःदुने बांलाः दु, मभिंदुने भिं। बांमलाः दुनेया बांलाःयात खंकि। मभिं दुनेया भिंयात खंकि।

भिं मभिंयात तिफ्यानाः नं सकतां उत्तिं खनेफुम्ह न्ह्याबलें मुसुकाइ।

चक्कना

चा चा हे जक मखु, न लः लः हे जक खः। जः नं जः जक मखु, न फय् फय् हे जक खः।

चा नं जि हे खः। लः, फय् व जः नं जि हे।

चा, लः, जः व फय् सकलें जानाः बुकीगु जा नं जि हे खः, सिसाबुसा नं जि हे। थुपिं हे भ्कीके दुहां वनाः भ्कीगु ला जुइ, हि जुइ। थुकियात हे भ्कीसं 'जि' धयाच्वना। अले थुपिं गथे ब्यागः जुइ, गुगु कि जिया समष्टि खः ?

अले सर्गः .... छु खः थ्व सर्गः ? व ला सकभनं उत्तिग्यंक ब्यानाच्वंगु दु – भ्की दुनेपिने न्यंकभनं।

भ्कीगु 'भ्की' धयागु भ्कीगु म्हकिच्छि जक मखु, सृष्टिं उखे शून्यय् तक नं ब्याः।

खनावःलिसे चक्कनावं वनीगु मखा – जि !

सुखदुःख

सुखदुःख यःमरि खः । तुयूदुने हाकु दइ । तुयू माकुसे, हाकु खख–चाकुचाकु धाइ । थूपिसं नितां खंकाच्वनी, नितांया सवाः कयाच्वनी ।

जीवनया यःमरिइ हाकुदुने नं हानं तुयू लुयावइ । व तुयू खुवाःथें माकुक सवाः वइ । थ्व स्वंगूगु सवाः वं हे काइ सुनां जीवन थू ।

कविं धाल – दुःखीया छेँय् जक बासं च्वनीम्ह छ खःसा अयू् द्यः, छं जितः अभ्र दुःख ब्यु ।

दुःखीपिं ब्याक्कसिगु छेँय् द्यः बासं च्वनीगु मखु । सुनां दुःखयात नं सुवाः भाःपी वयागु हे छेँय् जक बासं च्वनी द्यः । ब्वयाच्वनी वया नुगलं लसता –

हाइ ! गुलि बांलाः थ्व संसार ।
हाइ ! गुलि बांलाः थ्व जीवन ।
हाइ ! गुलि न्ह्यैपुथाय् चाःह्यू वयेलाःगु जि !

तःमि

धेबा धयागु छुं मखु धाइपिंके हे धेबाया प्यायूचाः अप्वः दयाच्वने यः।
प्यायूचाः मदुगु मनं तिनि वैभवयात माःछि हनी।

प्यायूचाःम्ह जक धेबा दयेवं मालिक थें ग्यनी। प्यायूचालं थःत हायेकाच्वंगु वं चाइ मखु।

दक्कलयू क्वह्यंम्ह व खः गुम्हस्यां धेबा दत धकाः फुइँ याइ।

धेबा मदु धकाः नुगः क्वतुंकीपिं साप माया वनापुपिं ध्वांत खः।

सुया मन्तुना मदु व वैभवप्रति कृतज्ञ जुइ। इपिं दक्वं चायेकाः लुधना च्वनी। आपाः दुपिं खनाः गबलें नुगः मुइ मखु इमि। थ्व हे खः धेबायू लक्ष्मी खनीगु मिखा।

थुइकाः वैभवनाप त्याग क्यनीपिन्त प्राप्तिया आनन्द चूलाइ।

विरोधाभास

सत्य थ्व खः – विरोध धयागु हे मदु। सृष्टिइ न्यनावं वनेगु लँ दु – न्ह्याक्व वंसां पू मवनीगु। मदिक्क चकनावं वनाच्वंगु सृष्टिइ गन खनेगु भू ? अले लुइगु हे गनं विरोधाभास ?

भीगु विचारया स्वभाव गुलि क्वह्यं ? ह्यागु नं ब्वथलाः स्वये हथाय् वया। तर अस्तित्वय् गन दु ब्वथलीगु बसि ? अन ला दु केवल समग्रता, दु अले सम्पूर्णता।

भीगु विचारं जक धायेकूगु खः, मखुसा छु खः थ्व – च्वय् व क्वय्, जः व खः, तापाः व सत्ती ? निता थें च्वंसां छता हे मखा – थ्व जीवन व मरण, थ्व सुख व दुःख, थ्व अध्यात्म व भूत।

खः, प्रेमया अःखः घृणा खः, तर सृष्टिइ गन दु घृणा ?

पूर्ण सकलें, सकतां पूर्ण। सृष्टिया इवलय् अपूर्ण धयागु हे गन ? बरु थ्व सत्य खः – सृष्टि थः हे अपूर्ण।

अहो, थ्व अपूर्ण थें पूर्ण छु दु ?

द्यः

द्यः दु उकिं सृष्टि दत धाइ। दुसा व भ्गीगु न्ह्यःने छाय् मवल ?

न्ह्यलुइवं द्यः द्यः हे जकं मजुइगु ला ? न्ह्यमलुइम्ह खःसा द्यः भ्गीत छु यायेत ?

धात्थें द्यवं भ्गीत खं खइ ला ? वं भ्गीत माया याः खइ ला ? खंसा, वं भ्गीत माया याःसा भ्गीसं वयात खनेमालं हे छाय् ? मखंसा, वं भ्गीत माया मयाःसा, भ्गीत व माल हे छाय् ?

मखंकं हे द्यः दु धकाः धायेगु मिखा तिसीगु खः। मस्वसें द्यः मदु धकाः धायेगु मिखा मचायेकेगु खः।

द्यः दु व मदुया दथुइ कानाच्वंगु मिखां न्ह्यःने दुम्ह थः नं मखने यः।

अनित्य

अनित्य थुइकेत मृत्यु पियाच्वने म्वाः ।
आः धयागु अलय् दइ मखु । मृत्यु ला मदिक्क जुयावं च्वंगु दु ।
चायेकूलिसे थुयावइ – जीवन व मृत्युया अभिन्नता ।

चायेकावंलिसे खनावं वइ – आदि, मध्य, अन्त्य नं अलग अलग मखु ।
अनित्यया जलं खःलिसे भूत, वर्तमान, भविष्यया भ्रम चिलावनी । अनन्त धयागु ईया अन्त्य खः ।

इलं पिने तिनि सत्यया दर्शन जुइ, गुकिया ईलिसे छुं कालबिल मदु ।

अभिनय

अभिनय यानाः म्वायेगु जीवनयात कुरूप यायेगु खः ।
जीवन हे अभिनय धकाः थुइकेगु जीवनया सुन्दरता लुइकेगु खः ।

प्याखं भ्गीत न्ह्यैपु, छाय् धाःसा व वास्तविक मखु धकाः भ्गीसं स्यू।

जीवन ति बांलाःगु प्याखं मेगु मदु । छखें व वास्तविक खःसा मेखे अवास्तविक नं खः । अन अभिनय मयासे म्वायेगु ति बांलाःगु अभिनय मेगु मदु ।

जीवनयात अभिनय धकाः दुग्ययेक थुइकेगु हे जीवनया मूति त्वनेगु खः ।

शून्यता

दुगु मदैवनी, मदु गबलें न्हनी मखु।
दुगु फुक्कंया सीमा दइ, मदुगुया सीमा दइ मखु।
दुगु फुक्कंया बाना हिलावनी/स्यनावनी, मदुगुया बाना न हिली न स्यनी।

इलं न्ह्याये मदुम्ह, थासं कःघाये मफुम्ह छुं दुसा व शून्यता खः। उकिं हे व ईब्यः व थासं नं पुलाः न्यनाच्वंगु दु।

दुगु फुक्कं शून्यय् दुसुना वनी, तर शून्य, शून्य हे जुयाः ल्यनाच्वनी।

धात्थें म्वायेगु शून्य थें द हे मदुम्ह जुयाः म्वायेगु खः। उकथं म्वायेगु मन्हनीगु जीवन कायेगु खः।

माया व सत्य

माया व सत्य थीथी खः, तर थ्व निथी मखु।
थ्व सृष्टि माया खः, सत्य नं थ्व हे।

मिखा तिसिनाः संसारयात माया धकाः खनेगु बकंफुस्लु जुइगु खः।
सत्य थुइके धकाः ब्वाँय् जुइगु नं मृगमारीचिका सिबय् छुं मखु।

सृष्टिया कवितायात व्याख्या यानाः थुइके फइ मखु।
गुइँगुइँ न्यूगु विरोधाभास हे वया अलंकार खः।

सृष्टिलिसे म्हितेसःलिसे चालावइ दुमिखा। थ्व मिखा चालेवं तिनि माया नं खनावइ, सत्य नं म्हसियावइ।

सत्य थूम्हेसियां हे जक काइ मायाया आनन्द।

अनन्तता

मदिक्क चकनावं वनेगुया नां हे सृष्टि खः ।

सृष्टि थः हे अनन्त, सृष्टिया दुने दुगु दक्वफुक्कं अनन्त ।
सागर अनन्त, सागरय् च्वंगु फिपू अनन्त ।
सर्गः अनन्त, सर्गतय् च्वंगु नगु अनन्त ।
जीवन अनन्त, जीवनया क्रम अनन्त ।
ई अनन्त, लागा अनन्त ।

मनूया अस्तित्व अनन्त, संभावना अनन्त ।
सीमा झीगु थःगु हे बिचालं दंगु पःखाः खः, मात्र भ्रम खः व झीगु दृष्टिया ।
दुःख सीमितताय् सइगु फल खः । झीगु कयूकुना हे दुःखया चक्कना खः ।

अनन्तताय् सुख नं अनन्त हे जुयाः न्यनाच्वंगु दु । बिचाःया लागा हाचां गा – अनन्त ध्वद्दुइ । दृष्टि चकंलिसे थःत अनन्तताय् चकनावं वंगु खनी ।

सन्तुलन

सुनां थःदुनेया ताल्जु खं, वं सकतां खं।
सुनां व ताल्जु-पाः गुखे धेचू धकाः स्यू, वं सकतां स्यू।
मदिक्क सनीगु ताल्जुइ क्यनाः हे मन भरमन जुइगु खः।
ताल्जुया गति दिना वंलिसे मन सालुयावं वनी, सन्तुलनया स्थिरता थुयावं वइ।
थ्व स्थिरता पर्वः सिबें नं स्थिर जुइ, आकाश सिबें नं शान्त जुइ।
गुम्ह ताल्जुलिसें स्थिर जुइसइ व माःबलय् माःपाखे नं धेचुइ फइ।

सुनां थःदुनेया ताल्जु थातय् तइ, वं सकतां कःघाये फइ।

पूवंक पाय्छि

सृष्टि लुयाच्वंगु दु, गुगुं इलय् नं व लुयांच्वनी।

सृष्टि हे अजाःगु छगू च्वः खः, गुकिया प्वः मदु।

संसार पाय्छि खयाः नं पूवंक पाय्छि मखु, छाय् धाःसा व पाय्छि जुयावं वनाच्वंगु दु, वना हे तुं च्वनी।

जुयाच्वंगु छुं नं खँ पाय्छि थें मच्वंसां पाय्छि हे खने बांलाः, छाय् धाःसा व पाय्छि जुइगु लँय् न्ह्यानाच्वंगु दु। नु, झी नं प्याखं हुले सृष्टिया तुतिपाःलिसें।

स्वां

स्वां बांलाः। वयाके थजाःगु बांलाः दु गुगु स्वस्वं हे ह्वयावः भीगु नुगः।
उकिं हे कि वयाके कुंखिनाभाय् हे मदु।
ह्वयेगु, बस् ह्वयेगु हे जक स्यू वं।
कुंकपी मधाः, ध्याचलय् मधाः, न कंया दथुइ हे धाः।
ह्वयेगु ज्या खः, व न्ह्याथासं ह्वयाबी।

भी गन दु, अन हे ह्वयेगु लँ नं दु – खंके जक माः।

ब्यागः

भ्मी ब्यागः ब्यागः दलाच्वना – धर्मं मखु, जातजातिं मखु, न त राष्ट्रया कारणं हे खः। खःसा व भ्मीगु थःगु हे मन खः। गबलय्‌तक मनय्‌ स्वार्थया भ्याः दइ, थ्व क्रम गबलें त्वाःदली मखु।

मनं नुगलय्‌ अहंकार थनाबी। अले स्याःन्याःपिं नं पं चिरिबाः थें ब्यागः जुयाः क्यनाबी।

नुगः भू फाइम्ह हे मन खः। मनय्‌ मन प्वनेवं सकलें थः थें च्वनी।

मतिना

कतः दइ हे गथे, गन सकलें थः थें खनेगु मिखा दइ। मनं दयेकीगु छुं नं न्ह्यलं चायेवं तनी। सृष्टिया स्वापू छ्गू हे जक नाप दु, व खः – प्रेम।

ल्वायेगु धयागु सुयातं कतः खनाः थः कतिलाकेत यायेगु जुक्ति खः। सृष्टिं ला भ्कीत प्रेमया निम्तिं हे जक हःपाः बियाच्वनी।

प्यख्खेरं घृणाया ध्याचः दन धकाः हीचाये मते।
ध्याचलं पलेस्वां ह्वयाच्वंगु हे घृणां मतिना ह्वइ धकाः थुइका बीत खः।

थः व कतः धयागु हे छु ? छ हे जि खः, जि हे छ।

मन्तुना

दिपाः मदु, न्ह्यलयूतकं ब्वाँय् जुयाच्वन, छुं न छुं जुइत मनू।
थःत मेम्ह हे कथं ज्याये गुलि आयबू मनू ?
थःत थह्यं धायेकेगु गुलि क्वह्यंगु इच्छा जुइ वया ?

कतःया हाइ हाइ कायेगु मन्तुनाया कुं थःदुने च्वंम्ह थःयात क्वत्यले यः। मेपिसं बांलाः धायेकेत छीगु पलाखं थःत न्हुयावने यः।

भीत चकंकेगु सृष्टिया स्वभाव खः।
वं भीत याउँकाः थत यनाच्वन। भी थः हे झ्यातुयाः क्वसिना च्वना।

सृष्टि मदिक्क लुयाच्वंगु दु –भाःभाःपतिं न्हू जुयाः। व छतिं हे ग्यने मसः।

गुम्ह थः हे थः जुइ, वयात मेगु विशिष्टता लीभुइ च्वंगु पाउँ जुइफु।
वं खनी सकलें विशिष्ट हे।

शिव

संसार भ्हीगु हे चेतनाया लिच्वः खः। धात्थेंम्ह नेता संसार खनाः हिचाइ मखु। समाजय् जुयाच्वंगु अचाकलिया दोष कर्किगु ब्वहलय् चीकाः थः भिंसकाः जुइगु ज्या वं गबलें याइ मखु।

धात्थेंम्ह नेता थःगु जिम्मेवारीप्रति न्ह्याबलें न्ह्यलं चायेका च्वनी। थन गुलिनं मभिंमनिं जुयाच्वनी उकी थःगु चेतनाया ह्याकिं लुइका च्वनी। मभिंगु भिंकेत मचायेक वं थःगु चेतनाया जाः थकाइ।

व धात्थेंम्ह नेता खः, गुम्ह सक्रिय जुयाः नं शान्त जुयाच्वनी। वयागु शान्तिया सक्रियतां वया महिताःतयूत नं आकर्षित यानाच्वनी।

धात्थेंम्ह नेतां विषयात सराः बी मखु, बरु व थः हे विष नुनेफुम्ह जुइ।
संसार भिंपाखे न्ह्यानाच्वंगु हे अज्वःपिं नेतात दयाः खः।

सत्य

दुगु फुकं मिथ्या खः, उकिं जगत् मिथ्या, ब्रह्म नं मिथ्या हे खः।

बुद्धि वायेकाः छुं नं थुइका धायेगु धयागु हे ध्वां-खँ खः। इन्द्रियं गुलि नं अनुभव याइ व नं ब्याक्कं मिथ्याभ्यास जक खः।

व ध्वां खः सुनां सत्य धकाः छुकीसं बः काइ।

थन सत्य धकाः थुइकेगु छुं द हे मदु – मिथ्यायात मिथ्या धकाः चायेकेगु सिबेतुं।

मिथ्यायात मिथ्या धकाः चायेकेगु हे सत्य लुइकेगु खः।

दुःखया सुवाः

दुःखयात सुभाय्! यक्व यक्व सुभाय्!
जिके च्वंगु थुलिमछि दुःखं हे जितः दुःखमुक्तिया लँरिखे घ्वाःगु खः।

जिदुने ह्याकिं दु – यक्व यक्व दु। थुकिं यानाः हे कर्पिनि न्ह्यःने गय् धस्वाये थें जुइका बीगु जितः। जि तःक्वःमछि क्वःतय् न्ह्यःने ब्वः जूगु दु। थः हे थःगु मिखाय् भ्यलय् मपुंगु दु। व ह्याकिंयात सुभाय्, गुकिया च्वकाय् च्वनाः हे जिं पूर्णतायात तिफ्याये फुगु खः।

जि कर्पिनि न्ह्यःने तःक्वः हे 'जि जुजुमान' जूगु दु। सुभाय् – यक्व यक्व सुभाय् जिगु अज्ञानयात। अज्ञानं हे जितः अन्तर्ज्ञानपाखे वनेत च्वलां सुयाक्यन।

दुःख म्हो जक दुम्ह न्ह्यलं ब्वायेफु। दुःख आपाः दुम्हसित न्ह्यलं हे न्वयाच्वनी। अनन्त दुःख हे अनन्त सुखया च्वः खः।

विपर्याय

सर्गः शून्य – उकिं हे व अनन्त।
शून्यया अर्थ मदु, उकिं हे व सकभनं ब्यात।
चेतना सूक्ष्म – उकिं हे व न्यंकभनं न्यन।

ल्वहं छाः खः, बल्लाः मखु। वं घाँय् छपु नं बुइके फुगु मदु।
लः, चा नायू – उकिं हे उकी जीवन लुल।
क्यातुगुलिं जीवतयूके जीवन दत।
धंवा-लुसि मदुगुलिं मनूत बुद्धि दुपिं जुल।

मिसापिंसं फयेफुगुलिं हे इपिं शक्ति जुल।
मस्त बुद्धि मदुगुलिं हे हिसि दुपिं जुल।

सन्त ज्ञानी – छाय् कि वं थःगु मूर्खता स्वीकार यात।
क्वमिलुया छ्यं सर्गतय् गबलें हाइ मखु।
ल्वाये म्वाःपिनि कतः धयागु दइ मखु।

मन्तुनां ब्यागःपिन्त सकतां चूलाइ। सृष्टिसुद्धां इमि ल्हाःया कतांमरि जुइ।

शरण

बुद्धया शरणय् वनेगु भिं । बुद्ध धयाच्वने म्हाःसा आकाशया न्ह्यःने छ्यूं क्वछुकूसां गाः । बुद्धत्व आकाश थें हे अनन्त ।

धर्मया शरणय् वनेगु भिं । धर्म धयाच्वने लुइ मखाःसा स्वां ह्वयाच्वंगु व सिमा बुयाच्वंगु स्वयाः अजू चाःसां गाः । सृष्टियात आग्रह मदुगु मिखां स्वयेगु धर्मयात खंकेगु खः ।

संघया शरणय् वनेगु भिं । संघ खँग्वलं न्वःसा मृत्यु लुमंकाः थःगु दम्भ जक हुयाछ्वःसां गाः । 'छ-जि'या थ्व प्याखं मसीतले हे जक मखा ?

बुद्ध, धर्म, संघया शरणय् वनेगु धयागु थःगु हे शरणय् वनेगु खः । थःगु शरणसिबे भिंगु शरण मेगु मदु ।

सासः

गुम्ह सासलय् दुग्यला च्वनी, वं थःत थुइका च्वनी।

सासलं हे दुलुपिलु जुइगु खः – भावना। सासलं हे पिलुइ मतिना। तं नं सासलं हे पिज्वइ।

सासलं हे पिज्वइगु खः – विचार। सासःया गतिलिसें बिचाः नं हिलाच्वनी।

सासः हे खः – चेतना। सासः गुलि दुग्यनी, चेतना उलि हे च्वन्ह्याइ।

भ्ःी छाय् सासलं सासः मजुइक जुयाच्वना ?
भ्ःीगु ज्या थुलिं खः – दुग्यंक सासः ल्हायेगु। ल्यंगु ज्या सृष्टिं याइ, फछ्र्या।

अनात्म

जि, जि, न्ह्यात्थाय् वंसां जि छम्ह दया हे च्वनीगु, गुलि जक जिं जाःगु संसार थ्व ?
म्हगसयूतकं नं त्वःमफ्यू जि।
अजाःगु थासय् थ्यंके मं दु, गन जि मदु।

जिगु निम्तिं कुबी थाकुगु कु जि हे खः। छाय् दिके मफैच्चन थ्व ?
जि जितः हे मछिं। अयूनं जिं छाय् म्हयाच्वन थ्व जि ?
जि, जिगु मिखाया पिचः जि। जिं गय् हुयाछ्वये मफैच्वन थ्व ?

बिचाःया केन्द्र हे जि। म्हगसया केन्द्र नं जि।
जि त्वःफीवं तिनि म्हगस त्वःफीगु खः ला ?

जिं जितः हे कल्याण याइ मखुसा मेपिं सुयात याइ ?

गन 'जि' दइ मखु अन तिनि जिं याउँक सासः ल्हानागु चाइ।

झीगु म्ह

खिइ दाइम्ह की खिइ हे बुइ, खिइ हे म्वाइ, खिइ हे सी।
थजाःगु खनाः झी कन्ना चाये नं फु, घच्चाये नं फु।

झीगु म्ह नं ला फोहरं हे उत्पन्न जूगु खः। झी फोहर घानाः म्वानाच्वना। झीसं थें हे खिइ दाइम्ह किलं नं थःगु शरीरया माया याः जुइ, शरीरया फुइँ याः जुइ। धात्थें ला झी हे व की, व की हे झी मखु ला ?

थ्व संसार साःगाः खः। थुकी च्वनेगु हे खिइ बुत्तुबुलेगु खः।

पलेस्वां ध्याचलं ह्वइ, बुद्धपिं पलेस्वानं। फोहरयात चायेकावं वंलिसे नुगलय् पलेस्वां ह्वयावइ। अले लुयावइ थ्व हे शरीरय् बुद्धपिं।

लुसि

लुसि भ्रीगु म्हया अंग खयाः नं मखयावं वनाच्वन। उकिं लुसियात भ्रीसं ध्यनाछ्वइ।

सँ भ्रीगु म्हया अंग खयाः नं खायेवं व भ्रीगु मखयाबी। अथे हे न्हिँ, खै, खि, हि सकतां म्हं स्वब्यायेवं थः मखुत।

ला, क्वँय्, स्यः नं भ्रीगु धाधां हे भ्रीगु मखया वनाच्वंगु दु। थुकियात थुइकावं वनेगु हे मृत्युयात खंकावं वनेगु खः, अनित्ययात थियावं वनेगु खः।

मृत्यु जुइगु धयागु म्हिगः वनाः थौं जू थें हे जक खः।

सुनां मृत्युयात थू, व जीवन्त जुयाः म्वाइ।

शान्ति

आग्रह हे शान्तिया महिताः खः, व शान्तिया आग्रह हे थजु।

शान्ति थुलि क्यातु, 'शान्ति शान्ति'या सलं थ्वयाः नं ह्यताये फु।

स्वार्थी सलं शान्ति सःतां शान्तिं ताइ मखु।

गुम्ह शान्त, व अशान्तिया न्ह्यःने नं शान्त।
सिचुगु फय् खः वयागु शान्ति, गुकी आग्रहया नँ मदु।

फुना वनीगु

सृष्टि – फुनावने सिबे मुंके व स हे मसः। उकिं व गबलें मफू। मुंकेगु कुतः थें म्वाःमदुगु ज्या छुं हे मदु। फुनावं वंथाय् नुगः चकंकेगु ति सुख मेगु छु दु ?

ई – मदिक्क सुनावं वनाच्वंगुलिं हे खः, व दिपाः मदयेक दयाच्वन। सुर्द्यः फुना वनाच्वंगुलिं हे जः पिज्वयावं च्वन। नगुत सुनावं वनाच्वंगुलिं हे थिनावं च्वन। भतिलं हे झ्वाः जुइम्ह जूगुलिं हे स्वां बांलाना च्वन।

मुंकेगु कुतलं नुगः दिमलाकाबी। ममुंकेगु हे याउँया मेगु नां खः।

फुनावं वनाच्वंगु खंकेगु थें तेयूलाःगु मिखा मेगु मदु।

चमत्कार

अजू चाये मसःपिं मनूत लय्ताये सइ मखु। चमत्कार माःजुइगु हे छाय् ? सृष्टि मुक्कं हे चमत्कार खः। बं वा सयावइगु चमत्कार मखु ला ? न्हिन्हिथं सर्द्यः लू, थ्व चमत्कार मखु ला ? मिलाया सिचुजः चमत्कार मखु ला ? स्वां ह्वइगु, सि सइगु, न्हि वनीगु, चा लुइगु, मि च्याइगु, लः बाः वनीगु – थ्व फुक्कं चमत्कार हे मखा !

बुद्धि चमत्कार। ज्ञान चमत्कार। विज्ञान चमत्कार। प्रकृति चमत्कार। संस्कार, संस्कृति चमत्कार। पुचः मुनाः ह्वनेच्वने यायेगु ज्या चमत्कार मखुसा छु ले ?

गुलिखे मनूत आध्यात्मिक चमत्कार लुइकेत हित्तुहिला जुइ। थ्व म्वानाच्वनागु हे थःलिक्क दुगु आध्यात्मिक अनुभव मखु ला ?

अजू चाःगु मिखां संसार हे चमत्कार खनी। गुम्हेसिके थ्व मिखा मदु, वयात थ्व संसार म्हाइपुसे च्वनी।

न्हू

सृष्टि अनित्य। उकिं व न्ह्याबलें न्हू।
पुलां लुमन्तिया कुनय् जक न्ह्यनी।

दृष्टि पुलां जुलकि छुं न्हू नं न्हू जुइ मखु।
मखुसा प्रत्येक सः न्हू। प्ये-भ्वाः-घुतु पतिकंया सवाः न्हू।

जीवनी – पुलां-खँया धुकूचा। भ्री जीवन म्वानाच्वना कि जीवनी ?

जीवनी म्वायेगु म्वायेकं दुःख लिसा लिसा कायेगु खः।
जीवन म्वायेगु सासःपतिं हे न्हू जुइगु खः।

थुकिं हिलाबी

मेपिंके खंगु दोष थःदुने वालास्वये। थुकिं भीत भिंकावं यंकी।
कर्पिन्त न्वायेगु खँ थःम्हं नं न्यने। थुकिं भीके जः लुइ।
मेपिंत प्वंकेगु तंया मिं थःत निं पुनाच्वंगु वाःचायेके। थुकिं भीत सिचुका बी।
चायेके कि कर्पिन्त 'हाले मते' धकाः थः हे तसकं हालेयःपिं खः भी।

पिने खनेदुगु पंगलःया कारण थः दुने लुइके। थुकिं पिनेया पंगलः नं चीकी, दुनेया पंगलः नं चीकी।

मेपिं खनाः दिक्क चायेबलय् थःगु छ्यं स्यानावःगु वाःचायेके। मेपिनि मभिं तुनेवं हे थःत मभिने धुंकी। कतकय् थः लुइकेत थुलिं मगाः ला ?

विवाद

‘दु वा मदु’, ‘खः वा मखु’या विवादय् संसार क्यनाच्वन।
सत्य ‘दु व मदु’, ‘खः व मखु’लय् न्ह्यँ हे मन्ह्यं।

सत्य असीम, बिचाः सीमित।
सत्य दु व मदु, खः व मखु नितांया दुने उतिकं न्यनाच्वंगु दु, हानं उकिंपिने नं उतिकं ब्यानाच्वंगु दु।

विवादया कं बिचाःया सीमितताय् सयाच्वन। सत्यया स्वां अनन्तताय् ह्वयाच्वन।

सत्यता थ्व खः कि विवाद धयागु द हे मदु।

दुःख

झीसं भाःपिया च्वनी – थ्व छगू दुःख मजूसा ज्यू, व छगू दुःख मजूसा जीवन याउँसे च्वनी। थ्व दुःख व दुःख धकाः दुःखयात थीचा-थीचा खनीगु हे भ्रम खः। सत्य थ्व खः कि थन दुःख दु। दुःख हे संसारया सत्यता खः। वास्तवय् ला गुकियात झीसं सुख धकाः खनाच्वना व नं दुःखया हे मेगु च्वः खः।

अज्ञानतां दुःखयात पूवंक खंके बीमखु।

दुःखयात समग्रताय् खंकेगु हे ज्ञान लुइकेगु खः।

न्ह्यः

न्ह्यःया छगू संसार दु। ज्वःया मेगु हे संसार।
गज्वःगज्वःगु म्हंकल अज्वःअज्वःगु हे संसार!

न्ह्यलं ब्वायेवं थ्व संसार तनी, म्हगसया संसार लुइ।
म्हगसय् भ्री न्हिली, ख्वइ। म्हगसया न्हिला धात्थेंया न्हिला मखु, न ख्वया हे खः।
म्हगस मनया कासा – न्ह्यलय् लुइ, न्ह्यलं चायेवं तनावनी।

वाःचायेकावं वंलिसे न्ह्यः गुनावं वनी।
थन बःबः न्ह्यः दु, बःबः खिउँ। थन बःबः ज्वः दु, बःबः सुथ।
थीथी हे दु सुर्द्यः, थीथी हे दु जः नं।

भय

भय ? विश्वास मदुगुया चिं।
न्हिथं सुर्द्यः लुयाच्वनं नं गथे विश्वास मदुगु भीके ?
सन्तपिंसं यन्त्रणाय् नं विश्वास मतंकू।
मस्याः ला इमित नं मखु, अयूनं इपिं मग्याः।
छाय् धाःसा इमि विश्वास आखे थें, ग्वः मस्यं।

अहो, गुलि क्वह्यं भी ! थः द्याइभनं कर्पिन्त थ्यायेत गबलें लिमस्वया।
उकिं हे ला भीगु मन कय्कय् च्याना च्वनीगु।

ग्याःम्हसिया मन कय्कय् च्यानाच्वनी।
विश्वासं जाःगु मनय् स्वां ह्वयाच्वनी।

विश्वास हे याउँक सासः ल्हायेगु लँ खः।

ज्ञान

जिके गुलि नं ज्ञान दु धकाः च्वनागु व ला उखेंथुखें न्यनागु खँ सकाः जुयाच्वन।

ज्ञानया खँय् जि चिप मुनाः नइम्ह छम्ह फ्वगिं हे जकं जुयाच्वन खनिं! अहो जिगु दलिद्रता, चिपं प्वाः थनाः नं फुँइफाँय्‌या धक्काः तये न्ह्याःम्ह जि!

चिपगु ज्ञानं हे खः अहंकार थनाबीगु।

ज्ञान थःदुनें पिज्वयेमाः खनिं सा, अले सकाः जि क्वमिलु जुइ।

बिस्युं जुइगु

जि न्ह्याबलें मचायेक थःपाखें बिस्युं जुइत स्वयाच्वना। गय् जक थःलिसे च्वने मछू जि ?

न्ह्यैपुकेया नामय् थःपाखें तापायेगु त्वहः जक मालाजुया जिं। गुलि ह्वने थाकुम्ह जुइ जि!

जि थःत हे थःलिसे च्वने थुलि थाकुसा मेपिन्त गुलि थाकु जुइ जिलिसे ह्वनेच्वने याये ? मस्यु, जिं गुलि थाकुका च्वन संसारयात ?

जि जिलिसे ह्वने फयेव तिनि सुयातं जि मन्वइगु जुइ।

खँपु

मतिनाया खँ मतिना मखु, न सत्यया खँ सत्य खः ।
थ्वीगु ज्ञान व कनेगु ज्ञान नं सर्गः व पाःताःथें पाः ।

स्वतुमतु स्वःगु दर्शनय् सत्यता कातुमतु काइ ।
सत्य सरल । गबलें ला वयात भासं जक नं न्वयेयः ।

सत्यया लागा मदु अर्थात् थ्व सीमातीत खः । व सफुतिइ न्ह्यनी हे गथे ?
कट्टर जुइगु थःत थम्हं थ्यायेगु खः । खँपु विवादित हे जुइ । सत्य निर्विवाद ।

न्ह्याक्व हे छिंक व्यक्त याःसां खँपुइ थ्यनकि सत्ययात मछिनी ।
सत्ययात सुनां हाथ्या बीफइ मखु । तर हाथ्या बी मफइगु दर्शन धाःसा ग्व ?

जिगु थ्व खँ नं खँपुया थायूभुइ तयाः हे न्ह्यच्याके माल, क्षमा !

गति

पृथ्वी थःके हे चाःहुला च्वं थें जि नं थःके हे चाःहुला च्वना। पृथ्वी सुर्द्यःया प्यखेरं चाःहुला च्वंथें जि संसार न्यंकनं चाःहुला च्वना। नगु-मिला थःथवय् तापापां वनाच्वं थें जि नं फुक्कनापं तापापां वनाच्वना। झाः झाः दिनाः जिं थःगु गति थुइका च्वना, गतिदुनेया गति थुइका च्वना।

थातं च्वनीगु ला घौपलख हे जक खः ? ल्यंपुल्यं ब्याक्कं गति हे मखा ? झी थः हे गबयूत थातं च्वने फु धकाः ? मन ला झं थुलि चंचं, धयां मब्याः।

सत्ययात तापाक थुइकः वनेमालं हे छाय् ? थःगु हे दिना व न्ह्यानायात थुइका च्वनेगु हे सत्यया लिक्क च्वनेगु खः।

ध्यान

ध्यान धयागु थ्व संसारं ब्यागलं मेगु हे संसारय् दुचायेगु मखु।
मेगु हे संसारय् तने न्ह्याःसा द्यनेवं मगाः ला ? म्हगस चेतनाया स्यल्लाःगु अतिरिक्त अभिव्यक्ति खः।

थःगु मिखा थःम्हं पीकेगु मनया स्वभाव खः। अथें नं भ्कीसं यथार्थया मिखा पीकाच्वंगु हे दु – गबलें लयूतायाः, गबलें दुःख तायाः। सुख-दुःख धयागु कल्पनासिबें छुं मखु।

मनय् खँ वालेवं हे भ्की यथार्थं तापाये धुंकी। ग्याइगु, मछालीगु, नुगः मछिनीगु जुइमा वा तं वइगु, फुइँफाँय् याइगु, न्हिलीगु – थ्व ब्याक्कं मनया कासा हे मखा ? भ्की बाखं-प्याखं ह्यःपिं। भ्की ला भ्काः भ्काःपतिकं थःम्हं ग्वयागु चेतनाया भ्रामक अभिव्यञ्जनाय् थः हे तनेयःपिं।

ध्यान अःपु – छु जुयाच्वंगु खः वयात हे तिफ्याना च्वने।

मफुसा थुलि हे चायेका च्वने – भ्की गबलय् वास्तविक संसारय् दइ व गबलय् मनं दयेकूगु दुनियाँय् तनी।
वास्तविक संसारया न्ह्यःने मनं दयेकूगु संसार नायावनी – जलय् खिमिला थें।

ध्यान चेतनाया सामान्य अभिव्यक्ति खः।

अःखः

अःखः स्वयाः तिनि भ्कीसं न्ह्यःखः म्हसी।
व गज्वःगु न्ह्यःखः, गुगु अःखः मस्वयेकं म्हसी मखु ?

अःखःलिसे प्यप्पुनाच्वंगु न्ह्यःखः स्वयेबलय् बांलाःसां उकिं भिं हे याइ धाये मफु। छाय् धाःसा अज्वःगु न्ह्यःखतं अःखः नं नाप्पं ज्वना हे वइ। भ्कीसं क्यनेगु मित्रता धा वा दयामाया, त्याग धा वा संघर्ष थुकिं बिस्कं मखु।

धात्थेंगु न्ह्यःखः ला व खः गुकिया अःखः हे मदु। न्ह्याखें स्व, उकिया न्ह्यःखः हे जक लुइ। उकिं भिं हे जक याइ।

बुद्धया मैत्री, करुणा अज्वःगु हे गुण खः गुकिया न अःखः दु न सीमा हे।

नःलि

खुसि न्ह्याबलें लःया धालय् बाःवना च्वनी। उकिं हे व न्ह्याबलें यचुया च्वनी। सृष्टि नं न्ह्याबलें थःगु हे सिर्जनाय् न्ह्यानाच्वनी। उकिं हे व न्ह्याबलें न्हू जुयाच्वनी।

गबलय्‌निसें दत खइ सृष्टि, अय्‌नं व गथे न्हू जुयाच्वन ? गनं गुगुं छकुं हे मदु सृष्टियाके पुलां धकाः धायेगु। व न्ह्यानाच्वंगु वर्तमानलिसे थः नं छस्स्वा।

जिं जितः धयाच्वन – छ थः नं वर्तमानलिसे बाः हुँ, छस्स्वा जुइ छ नं सृष्टिया नःलिसूलिसे।

कुलां

कुलां न्ह्याथासं स्व उलि हे तापाः । स्वस्वं वने, व व जि व छुं हे मपाः ।

वास्तविक धकाः च्वनेगु फुक्कं भ्रम खः । ह्वनाच्वंगुया भ्रम हे थनया वास्तविकता ।

कुलामं जिदुने कुलाहःलिसे थुयावल – जि थः हे नं ह्वनाच्वंगुया भ्रम ।

कुलांया अवास्तविकता थुयाः नं थःगु वास्तविकता गथे मथूगु जिं !

जीवन्तता

गथे धाये – चा निर्जीव, लः निर्जीव, मि निर्जीव, फय् निर्जीव ?
गुकिं यानाः भ्रीगु जीवन जीवन जुल, गथे धाये उकी जीवन मदु ?

गथे धाये – पर्वःयाके जीवन मदु, गुँयाके जीवन मदु, खुसियाके जीवन मदु, सुर्द्यः, मिला, नगुयाके जीवन मदु ? भ्रीत जीवन बियाच्वंपिं हे थुपिं खःसा गथे धाये थुमिके जीवन मदु ?

गथे धाये निर्जीव खने दुगु वस्तुतयूसं छुं थुइमखु ? भ्री अजाजुपिसं छैँ, बुँ, पिखालखुनिसें सकतां ज्याभः पुज्यायेगु स्यनावन। फुकंप्रति कृतज्ञता प्वंकेगु नुगः बियावन।

थन छुकी जीवन मदु ?
सुनां छुकीसं जीवन मदु तायेकी व थःहे निर्जीव जुइ।

सकतांनाप जीवन्त भाःपाः बुलेगु हे थःगु जीवन्तता ब्वयेगु खः।

स्वयम्भूया मिखा

स्वयम्भूया मिखा न्ह्याबलें चाः ।
स्वयाच्वन वं न्यंकभनंया चहःपहः – स्वःगु स्वलं जुइक ।

सुयां सुखय् व मन्ह्यू न सुयां दुःखय् हे ख्वः । स्वक्वसिया मिखाय् व सिच्चुसे लुयाच्वन ।

वं छुं 'हिँ' मधाः न सुयातं छुं 'ना' हे धाः । छुं आसकुति पहः मदु वयाके ।
चालाच्वंगु च्वनं – आग्रहलिसे ब्यागलंगु मिखा । वयात स्वयाच्वँच्वं हे चालावनी भ्रीगु नुगः-मिखा ।

व न्ह्यलं चायाच्वन – न्ह्यलं चायेकाः बुलुहुं मेपिन्त नं ।

हीमी

छाय् लागि चायेगु जि मेपिं खनाः जक ?
छाय् हीमी चायेगु जि संसार खनाः जक ?
जि थः हे जि मनंतुंथे मदु धाःसा ?

जि थः हे जिं धयाथे मदु ।
गंकगंक नं वं मखुथे यानाच्वनी ।

जिगु म्ह जिं धयाथे मदु ।
व न्हिथं ज्याथः जुयावनाच्वंगु दु ।
व स्यनाच्वनी, स्यानाच्वनी ।

मन, अहो ! थ्वयात ला जिं ज्वंछुये हे मफु ।
जितः दकलय् हीमी चायेकीम्ह हे थ्व !

अयूनं जितः जि ह्यः ।
संसार जक जिगु कथं तुलामवं धकाः जि छाय् हीचायेगु ?

आरोप

नँ छाः । नँयागु पःखाः पुलावने नं अःपु मजू ।

नँ थःम्हं स्यू खइ ला– थः छाः धकाः ?
नँ थःम्हं थू खइ ला– व पंगः जुयाच्वना धकाः ?

गनं जिगु नुगः छाःगुलिं जक व छाःगु खइ ला ?
जि हथाय् चाःगुलिं जक व पंगः ताःगु खइ ला ?
जिं थूगु नँया स्वरूप जिगु मनया आरोप जकं खः ला ?

सुनां स्यू नँया नुगः ? व क्यातु जकं खः ला ?
जि नाइइवं जक व नाइम्ह खः ला ?

दु-धन

भी चीमि जुइ हे गथे ? न्ह्याबलय् स्व, भीगु छ्यंफुसय् अनन्त सर्गः दु ।
भी हाःनाः मदइ हे गथे ? न्ह्याथाय् पलाः ति, क्वात्तुगु बँ ध्वदू ।

थःत चीमि, चीधं तायेकीपिं भी थः हे । सुनां थःत थःम्हं भलसा मदु थें तायेकी,
वं थःगु च्वयूक्वय् च्वंगु सर्गः व बँ नं मखने यः ।

पिने थें तुं भीदुने नं बःबः सर्गः दु, धिसिमिसि धाःगु बँ दु ।
छुं मदयां मदु जुइमखु, गबलय् भीसं थःके बःबः सम्भावनाया आकाश खनी ।
सुं मदयां मदु जुइमखु, गबलय् भीसं थःके संकल्पया धिसिमिसि धाःगु बँ खनी ।
बँ थियाः संकल्प यायेवं बुद्धत्व हे प्राप्त जुइफुसा मेगु छु मजुइ ?

समग्रता

छन्हुया दुने न्हि नं दु चा नं दु। न्हि व चाया गुण अःखःसां नितांया महत्त्व उतिग्यं। सृष्टिं थःत सम्पूर्णताय् व्यक्त याइ।

भ्रीसं छ्गू हे निगू जुइक यः-मयःया बसि ताइ। सृष्टिइ ला सकतां छस्स्वा। जाः मदयेक गनं गाः दइ ? खिउँ दयाः हे ला जःया महत्त्व दत। सुख थुसेंलि दुःख थुइगु हे जुल।

विनाश सिर्जनाया हे मेगु च्वः खः। खण्डित दृष्टिं दुःख तच्वइ। समग्रता तिफ्याये फयेवं दुःखया खालु नं वासः ति ग्यनी।

पूर्णता

पूर्णताया आशा यायेगु हे आशां द्यायेगु खः। भी मगाः-मचालं जाःपिं। सकतांछि पायूछि जुइगु आग्रहं झन जुयाच्वंगु पायूछि नं स्यंका बीयः। बरु लुधनां हे अपूर्णताया ह्याकिं पर्की।

थः द्वंबिद्वनं मभ्याःम्ह जुइ धायेगुलिं अहंकार थनाबी। थःके दुगु द्वंबिद्वं चायेकगुलिं भी क्वमिलु जुइ सइ। द्वंबिद्वंया पीडा मंकाः धकाः थुइकेबलय् भी मेपिंनाप ब्याना वनी।

सृष्टिं थःगु अपूर्णता थू। उकिं हे व विनम्र। व हे विनम्रतां जायावइ वयाके न्हून्हूगु चुलि, पिलुया वइ न्हून्हूगु नगु।

समानुभूति

जिदुने यक्व मभिं-मनिं दु। जिके तं दनावः। कामवासना दु जिदुने। स्वार्थ, ईर्ष्या, लोभ न्या थें सनीगुलिं जिगु मन-पुखू अस्थिर। जिके निप जुइगु आग्रहया चिप दु।

जिके दुगु मभिं वाःचायावःलिसे मभिं खनापिं नं जि हे थें च्वनावइ जितः। थ्व तंगुलु धकाः छाय् चिलेमाःगु दु जि ? थ्व स्यंम्ह धकाः छाय् म्हुतु प्यखुलेगु जिं ? थ्व मतलबी धकाः छाय् नुगलय् बसि तायेमाःगु जिं ?

तं सुयाकें दुसा तं जिके नं दु। निगू सां छगू हे खः आखिर तं। वथेंतुं वासना नं, अभ्र स्वार्थ, ईर्ष्या, लोभ, मोह येंत्यें ब्याक्कं।

सुंनाप अस्वीकारया भू छाय् जुइगु जि ? संसारय् मभिं धाःपिं सकलें जिगु हे किचः मखा ?

मौनया न्ववाना

न्वमवायेगु मौनता मखु।
मौनतां बुयावइ – दुग्यःगु शब्द।

शास्त्र छु ? मौनतां पिज्वःगु शब्द।
चिल्लाय् पलख थ्वइ, तनी। मौनतां पिज्वःगु क्यातुगु सः ब्रह्माण्डन्यंक थ्वइ, थ्वयांच्वनी। न्हायूपं हे म्वाः, व सः तप्यंक नुगलय् स्वच्चाइ।

बोधिज्ञान लासांनिसें परिनिर्वाणतकं बुद्ध मौन। उकिं हे सम्भव जुल भरायूधंगु त्रिपिटक ग्रन्थ। मौनतां न्ववाइम्ह जूगुलिं हे वं न्ववाक्व शास्त्र जुल।

शान्तगु मौन नं शब्द खः, शब्द नं मौन।

स्वापू

स्वापुतिं भ्कीत छाय् थपाय्‌सकं दुःखय् क्यंकीगु ?
गुकिं दुःख बी, व मिथ्या खः ।

स्वापू – भ्कीसं हे ग्वयागु भ्रमया जाः । भ्रमयात सत्य थुइकेगु दुःखयात लसकुस यानाः दुचायेकेगु खः ।

छु खः थ्व स्वापू ? मांबौ-मचाखाचा ? कलाःभाःत ? दाजुकिजा-तःकेहैं ? पासाभाइ ? फुक्कं लाबालाबां लुइगु मनया किचः ।

आग्रह हे विग्रहया मूलुखा । उकिं हे खः, सत्तीपिं दकलय् तापाय् यः ।
ह्वनेच्वनेबलय् आग्रहया भू मदयेक भ्यलय्‌पुने ।

मतिना – आग्रह मभ्याःगु मन्तुना । धात्थेंगु स्वापू – नुगलं नुगः स्वाइगु स्वापू ।

बोध

सृष्टि खँग्वः खः, द्यः नं खँग्वः ।
संसार खँग्वः खः, निर्वाण नं खँग्वः ।
मथूतलेया खः शब्दया अस्तित्व ।

संसार खँग्वः खः, द्यः उकिया अर्थ ।
खँग्वः खनेदु, अर्थ खनेमदु ।
खनेमदुगुलिं तिनि लुइ खनेदुगुया अर्थ ।
तायेमदुगुलिं तिनि थुइ तायेदुगुया अर्थ ।

थुइवं सकभनं लुइ अर्थैअर्थ ।
खनेदुगुली नं व हे अर्थ, खनेमदुगुली नं व हे ।
तायेदुगुली नं व हे अर्थ, तायेमदुगुली नं व हे ।

धात्थें ला संसार नं व हे, निर्वाण नं व हे ।
थुइगु व मथुइगु जक पाः, मेगु छुं मपाः ।

थुइगु हे निर्वाण खः ।

अप्रमाद

शक्तिया अम्मलं कां जुयाः कालयात हपं ख्याइपिनिगु बाखं जिं आपालं न्यनागु दु। जितः च्वनावइ – थुपिं दानवत भ्री हे जकं ला मखु ला ?

मजीबलय् भ्रीसं द्यःयाततकं ब्वःबिया जुइ। जीबलय् सुनां स्वइ भ्रीगु फुइँ ? सीमानि धकाः गुलि लुमं भ्री ? जियाच्वनीबलय् थःगु अवस्था गबलें नं स्यनेफु धकाः गुलि मनय् वं भ्री ? थ्व शरीरया तन्तुत साप बल्लाः धकाः च्वनी। थुकिया थुवाः, थ्व संकीम्ह थः हे ला खःनि थें ग्यनी। थुपिं गबले थःगु मखयावं वनी, अले तिनि भ्रीदुने बुलुहुं जलं खइ। अहो, गुलिसिया ग्वाहालिं तिनि थनतक थ्यन भ्री, अभ्र गुलिसिया ग्वाहालि माली तिनि जुइ थनं वनेतकया दुने ? मसीतले सुनां नं धायेमफु गुलितक म्वाइ।

मदिक्क थःगु सामर्थ्यया चेवा कायेगु अप्रमादी जुइगु खः। प्रमादी जुइगु दानवया तँय् थ्यनेगु खः।

सासः

सासःया दुलु-पिलु सत्तिकं चायेका च्वँ। थुकी भ्कीगु प्राण दु। थ्व दुकयाच्वंम्ह सु खः ? पिकाइम्ह सु ? जि हे खःसा गबलें नं जिं छाय् त्वःते सासः दुलु-पिलु यायेगु ? धात्थें जि हे खः ला थ्व सासः सालीम्ह, त्वःतीम्ह ? जि हे खः ला जिगु ल्हाःतुति संकाच्वंम्ह ? जिवं फइबलय् भ्की थय्भनं छाय् ग्यनीगु ?

सासः थःहे सनाच्वंगु दु। हि थः हे न्ह्यानाच्वंगु दु। ल्हाःतुति नं जिं संकाः सनाच्वंगु मखु।

धात्थें ला जि धयाम्ह हे छु ? न ल्हाःतुति, न छ्यं, न म्ह हे खः। जि धइम्ह हे मदुसा जिगु धयागु गनं दत ?

जि धयाम्ह सासः थें हे ला खः। सासः धयाम्ह जि मखु। सासः मदयेक नं जि मदु। शरीर, मन ब्याक्कबिक्कं थथे थथे हे खः। न थुपिं जि खः, न थुपिं मदयेक जि 'जि' जुइ।

सासःया दुलु-पिलु – जिगु 'जि'या आभास।

कृतज्ञता

भावमध्ये कृतज्ञता तःजि।

सासः ल्हाक्वरां नं यक्वसिया साहुं क्यं भ्गी। यक्वसिया मतिनां तिनि सम्भव जुइ छभ्गाः म्वायेगु। सुवाः ब्वइगु सासलय् म्वानाया नस्स्वाः दइ।

जीवनया छु खँ ? छप्यय्-छजुइ नं यक्वसिया मतिना दु। चा दयाः अन्न पी जिल। ज्यापुतसें अन्न पित। दम्बितसें चा न्हायाः अन्न सल। चखुबखुंतयूसं उकिया रक्षा यात। ज्यामितयूसं नयेपुने ल्वयेका बिल। बञ्जाःतयूसं भ्गीथायूतक थ्यंकल। गुलिगुलिसिगु गुलि गुलि हिचःति, मतिना लायाःफायाः तिनि जि थन थ्यंम्ह खः।

मतिनाया पलेसा पुलेफइ हे गथे ? याउँक म्वायेगु छपु हे लँपु दु – दुलु-पिलु जुयाच्वंगु सासःपतिं कृतज्ञता पिल्ह्वयेगु।

मृत्यु

मन्त धायेगु व मदइ तिनि धायेगु छगू तुं खः – तिथि हे जक मखा पाःगु ? अयूनं मृत्युया खँ न्ह्यथनेतकं लुइमखाः भ्री।

मृत्यु – जीवनया मेगु च्वः। मृत्यु मथुइकं मुक्कं जीवन गयू थुइगु ? जीवनया अर्थ स्वयेगु न्हायूकं हे मृत्यु।

जीवन दुःख मखु, जीवनयात थुइके मफुगु भ्रीगु प्रवृत्ति दुःख खः।

मृत्यु ल्वःमंकेगु सिनाः म्वायेगु खः।

मृत्युयात थुइका च्वनेगु हे खःकथं म्वायेगु खः।

हिसि

सृष्टिया न्यासि हे प्याखंपाः खः। वयागु सः हे म्ये।

लसताय् थें दुःखय् नं व प्याखं हुली। प्रेम-विरह, सिर्जना-संहार, सौन्दर्य-कुरूपता सकतां सकतां वं हुलाः-हालाः हे व्यक्त याइ।

मिलनया म्येसिबें बांमलाः ला विरहया म्ये ? सिर्जनाया प्याखनं ध्वयेफु ला संहारया प्याखंयात ?

बीभत्सया थःगु हे सौन्दर्य दु।

व हिसि दु। उकिं वं न्ह्याग्गु याःसां हिसि वाइ।

स्वतन्त्रता

सृष्टिं सकसितं कस्सिक चिनातइ – प्रेमं। प्रेम हे वया बँ खः। गुगुं करकापया घःकू तइमखु थ्वं। न गुगुं बाध्यताय् लिकुनी थ्व। धरतीया नुगःपाय् सर्गःया चकना ह्वयेकेगु हे थ्वया ज्या।

वया दुने स्वतन्त्र भी। भीसं बाध्यता मतायेकूसा गुगुं नं भाः सम्भावनां जाः।

'थ्व भिं, थ्व या' वं गबलें मन्वाः। 'थ्व मज्यू, यायेमते' धकाः न गबलें धाः।
भिं-मभिं यायेगु स्वतन्त्रता गुगु भीके दु, व वं हे बियाः दुगु खः।

वयागु ज्या पुसा प्यूथाय् फल सयेका बीगु, बस्।

धर्म

धर्मयात लिब्वनाः भ्वय् वइम्ह पाहां खः सृष्टि। सुं यः-मयः मदु वया। अथे धकाः व नुगः मदुम्ह नं मखु। वयाके दु – प्रेम हे जक दु। प्रेमं हे वं दयेकी, प्रेमं हे स्यंकी। सकलें थः वया, सुं कतः मदु। उकिं वं सकसितं उत्ति खनी। फ्वगिं जुइमा वा जुजु, कीचा जुइमा वा द्यः, छपु घाँय् हे छाय् मजुइमा, वयागु मतिनाय् संगूबःछि नं उखेथुखे जुइमखु।

गनं बुयावल सृष्टियाके दिपाः मदुगु थ्व सिर्जनाया बल ? थ्व हे निष्पक्ष प्रेमया बुँगाःचां मखा ?

तथता

स्वां ह्वयाच्वनी, इवाः जुयाच्वनी। ह्वल धकाः सृष्टि फुरंग जुइमखु, न इवाः जुल धकाः भुग्लुं च्वनी व।

सृष्टि बांलाः। सकतां बांलाः। ह्वइगु नं बांलाः, इवाः जुइगु नं बांलाः। बांमलाः छुं दुसा व फ्रीगु आग्रह हे जक खः।

आग्रह दुगु मिखां खनीगु बांलाः नं धात्थेंगु बांलाः मखु।

आग्रह मदुगु मिखा न्ह्यःने सकतां बांलाः।

समता

पृथ्वीयात भिं-मभिं यायेगु थःत हे भिं-मभिं यायेगु खः।
सुं चराचरयात भिं-मभिं यायेगु नं थःत हे भिं-मभिं यायेगु खः।
सुयातं नं भिं-मभिं यायेगु थःत हे भिं-मभिं यायेगु खः।

मनय् भिं-मभिं लुइके मात्रं हे थःत भिं-मभिं जुइ धुंकी।

थः हे जक थः, मेपिं कतः खनेगु हे नुगलय् दुःख स्वनेगु खः।

थः-कतःया भू हे गन दु ? गुलि नं दु छम्ह, छम्ह हे जक दु।

संसार

मन दुःखी मजुइकं संसार दुःखद जुइमखु।
भ्रीगु बिचाः हे जक दुःखद खः सिवाय यथार्थ ख हे मखु।

थ्व मन गज्याःम्ह – थःम्हंतुं संसारयात दुःखद याइम्ह, थःतुं संसार खनाः हीचाइम्ह;
हानं संसारयात दुःखद धाधां संसारय् तुं सुख माःजुइम्ह !

मनं हे दयेकी संसार, मनं हे सी दुःख।

भाव

व कवि गुम्हस्यां सुखगु नुगलं कविता च्वइ, उकिं ब्वँमि लय्ताइ। वया कविता लोकं ह्वाइ। तर व ताच्वनी मखु, छाय् धाःसा सुख धयागु ताच्वनीगु वस्तु मखु।

व कवि गुम्हस्यां दुःखगु नुगलं कविता च्वइ, वनाप यक्वसिया नुगः ब्याइ। वया कविताय् थःगु हे नुगःया स्याः लिथ्वयाच्वंगु तायेकी मनूतसें। दुःख मदुगु नुगः सुयां मदु। तातक म्वाइ व कविता।

व कवि गुम्हस्यां सुख नं मखु, दुःख नं मखु, नुगलं जक कविता च्वइ, व कविता ब्वँमिया नुगःजः जुयाः लुइ। च्यानाच्वनी व, खिउँगु लँया पाल्चा जुयाः। ईया धालं ज्यःलिसे झन जक थिनावं वइ वया कविता।

निर्विचार

विचारं विज्ञान सुरु जुइ, निर्विचारं ज्ञान।
विचारं द्वन्द्व सुरु जुइ, निर्विचारं निर्द्वन्द्व।
विचारं कुचा थली, निर्विचारं स्वाइ।
विचारं न्ययेकी, निर्विचारं याउँकी।
विचारं ची, निर्विचारं फ्यनी।
विचारं कयूकुंकी, निर्विचारं चकंकी।

हिला च्वनीगु विचारया स्वभाव खः। उकिं विचारं चुलुबुलु धायेकी।
निर्विचार गति दुगु दिना खः। उकिं भ्हीत थातं तइ।

विचार धकिं जुयाः दनी, भ्ही व सत्यया दथुइ।
धकिं अबलय् चिलावनी, गबलय् भ्ही निर्विचारय् थ्यनी।

वर्तमान

सृष्टि न्ह्याबलें वर्तमानय् दु। म्हिगः व कन्हय्‌या भ्याः मकी व।

म्ह सृष्टिया हे छकू कचा। व न्ह्याबलें वर्तमानय् दु। सासः वर्तमानय् न्ह्यानाच्वंगु दु।

सृष्टिं थू, सत्य ला वर्तमान हे जक खः। सुख – सत्यलिसे म्वायेगु खः। दुःख – वंगु-वइगुया दुइमदु-सुइमदु प्वः घायेगु खः।

सृष्टि – छगू प्याखं, स्वस्वं वने – न्ह्याग्गु लु नं उलिहं तःजि!

भ्रम

सृष्टिं यानावं च्वन मदिक्क थःगु ज्या। वया सः हे मदु। न ख्वाः क्यनेमाः धयागु दु वया। न नायूखिं च्वयेके माः यानाया। जिगु नं धायेम्वाः वया। मतापं यानावं च्वन सकतां सकतां, याना थें हे मच्वंक। न थ्यनया दिपाः, न त्यानुया भ्रासु।

भ्री जुलं वनावना च्वनाच्वना कालांकुलुं – न्यने हे मज्यू। हालाः-सनाः हे थः दु धकाः धायेकेत स्वयाच्वना भ्रीसं। जितः ला च्वं, भ्रीत थःगु अस्तित्वप्रति हे शंका दु।

व सुम्क लुयावं च्वन। भ्री भ्रमय् क्यनावं च्वन।

जिज्ञासा

अहंकारं ततःधंगु ज्ञान माःजुइ। गुगु खः व हे जुइ म्हाः वया।
जिज्ञासां निग्ति खँय् नं अजूमिखा ब्वयाच्वनी :

जुयावं च्वंगुली छाय् दुने मफुगु भ्री ?
सुख छाय् यल भ्रीत ? दुःख छाय् मयल ?
गनं गय् वल मानया प्याःचाः ? छाय् क्वतुन अपमानं नुगः ?
गनं बुयावल भ्रीके यः-मयःया भाव ?
ख्याः मदु, अयूनं भ्री छाय् ग्यात ?

जि 'जि' जुल हे छाय् ? दयेमाःगु जिज्ञासा ला थ्व धकाः खः।

जिं जि धकाः म्वायेगु स्वयाः नं, जिं जितः थुइकाः म्वायेगु धात्थेंया म्वायेगु खः।

जि थः हे जिज्ञासाया कुलांकथं थुइगु ज्ञानं परिपूर्ण जुइगु खः।

फ्वग्गिं

लँय् दनाः फ्वनाच्वंपिं खने। कन्ना चायावइ जि। हानं लुमंसे वइ – जि नं ला फ्वग्गिं – नांया फ्वग्गिं, दांया फ्वग्गिं।

सुनां नं महनेवं गय्‌भनं नुगः क्वतुनी जि। काये-कायेया सुखूधन्दां नं उलि हे न्ययेकू जितः।

गुलि क्वह्यंम्ह फ्वग्गिं जि – सुख, शान्ति तकं फ्वंजुइम्ह!

जिगु थ्व हे वृत्तिं जिगु सामर्थ्य, जिगु दिव्यता ल्हानाच्वंगु दु।

आधार

फुक्कयां आधार दु, आधारया आधार मदु ।
फुक्कयां कारण दु, कारणया कारण मदु ।
सकतांया नियम दु, नियमया नियम मदु ।
सकतांया सुरु दु, सुरुया सुरु मदु ।
सकतांया अन्त्य दु, अन्त्यया अन्त्य मदु ।

सकतांया लँ सृष्टि, सृष्टिया लँ शून्य........ ।

म्हपुजा

म्ह हे सकतां भाःपाः नये-त्वने जक यायेगु म्हयात हनेगु मखु।
म्हयात निग्ति भाःपाः कल्पित वस्तुया ल्यूल्यू ब्वायेगु नं पायूछि मखु।

भ्री म्ह दुपिं। म्हय् हे ब्यानाच्वन भ्रीगु चेतना।
म्हया लँपुं वनेबलय् तिनि चेतना ध्वदुइ।
गुलि म्हय् दुग्यनी उलि हे भ्री चेतनानाप प्यपुनी।

म्हयात स्वयाच्वँच्वं निराकारय् नं आकार लुयावइ।

म्हय् हे लुयावइ द्यःपिं। म्हय् हे लुइ बुद्ध।

सत्य

न्ह्याक्व माःसां मलू सत्य।
न्ह्याक्व माःसां मलू सुख।

भ्मी सः, मात्र भःभः न्हुयाः माःजुइ सः। अले अहंकार अप्वः छु लुइ ?
अहंकार दुथाय् सत्य मन्ह्यं।

जुइमाःगु ला शान्त खः।

शान्ति स्वां खः – सुख व सत्य नँस्वाः वइगु स्वां।

ल्वय्‌या सुवाः

ल्वचं अनात्मया उपदेश बी, उकिं व बुद्ध खः। वं जलं खयेका बी – जि, जि मखु।

न खनीम्ह जि खः, न न्यनीम्ह जि।
सीकीम्ह, थुइकीम्ह नं जि मखु।
दनी-द्यनीम्ह नं जि मखु।
अयूनं जितः छाय् छाय् 'जि हे खः' थें च्वनीगु। जिके थ्व क्यातुगु शरीरं फये मफयेक अहंकार दु।

म्हया छगू छगू थे ब्वं भीत मदिक्क ज्या बियाच्वनी। अयूनं गुण म्हमस्यू भीसं। बरु वयात क्वह्यं तायेकाः छ्यूयलाच्वना भीसं। गनं नं स्याइबलय् तिनि उगु ब्वया मू थुइ। गबलय् लाइ थें भीत जुइ।

खः, शरीर थः मखु, थःगु नं मखु। अयूनं व ति ब्याःम्ह भी सुं मदु। वया चांन्हिंया सेवा लुमंकेगु भीगु धर्म खः।

भिक्षु व फ्वग्गिं

भिक्षुं फ्वनाच्वन। फ्वग्गिनं फ्वनाच्वन। फ्वना हे च्वंगु खःसां थ्व फ्वना छगूनाप मेगु सर्गः-पाःता थें पाः।

भिक्षुया ख्वाः लुधं। पलाः शान्त। स्वयाच्वँच्वं मन याउँया वः।
फ्वग्गिंया ख्वालय् ख्वाः मदु, आसाकुतिया घाः जक। स्वस्वं हे भ्रीगु ख्वाः झ्यातुया वः।

भिक्षुया ख्वालय् त्यागया निभाः दु। फ्वग्गिंया ख्वालय् मगाः-मचाःया ह्याकिं।

बनेज्यानाः धेबा दःसां लुधने मसःम्ह तःमि जुइमखु। व नं कःफ्वग्गिं हे खः।

भिक्षुया गुणं नुगः खयेके फःसा न्ह्याग्गु ज्या याःसां भ्री नासलं ली।

शत्रु

सुयात सुयात जक शत्रु तायेकाः नुगलय् स्याकाच्वने ? शत्रुं छु दुःख ब्यू ? वसिबें शत्रु लुमंकाः द्वेषं ग्वाना च्वनीगु मनं आपाः वाथावाथा कंकू।

मन दत्तले दुःख दयां च्वनी।

खः, शत्रुयात बुकेमाः।
तःधंम्ह शत्रु ला थःगु हे मन खनिं!
गबलय् बुकेफइ जिं जिगु मनयात ?

म्वायेगु

म्वायेगु … … छु खः थ्व म्वायेगु ?
सलंसः दँ म्वानावंपिसं नं धायेमफु।
जीवन न्ह्यानाच्वन खः, अयूनं ध्वमदू म्वायेगु।
गुलि म्वात उलि हे म्वाय् चुइकाच्वन म्वायेगुलिं।
म्वायेगुया दुने म्वानासवाः कायेगु गुथाय् लाक्क दु ?

दुहां वने, जि जि हे दुने दुहां वने। जितः सःताच्वन थ्व न्ह्यसःया लिसलं।

गुण

मौनम्हं 'जि मौन' धकाः नं धयाच्वनी मखु।
गुम्हेसिया मन शान्त जुइ, 'जि शान्त' धयागु खँ नं वया मनय् लुयाच्वनी मखु।
शुद्धताया गर्वया भ्याः कीवं व शुद्धता पू जुइ।

मिं पू मचाःगुलिं हे वं मेपिंत जः बियाच्वने फत।
लखं प्याः मचाःगुलिं हे वं मेपिनि प्याःचाः लंके फत।
चां झ्यातु मचाः, उकिं हे वं सकतां फयाच्वने फत।

सिमाय् भ्रंगःतयूसं स्वः दयेकी, ताहाः बासं च्वनी, गुलिसिनं सि खानाः नइ, गुलिं वया किचलय् भ्रासु लनी, वनी। अयूनं सिमां धाइमखु – जिं सुयां उपकार यानाच्वना।

गुण धयागु स्वांया नँ थें जक खः, कर्पिसं जक ताइगु।

मंका:

सृष्टि मंकाः । यकःति धयागु छुं मदु ।
जि धयाम्ह नं जि हे मखु ।
गथे जिं थन मेपिं खनाच्वना जिगु निम्तिं जि नं अथे हे जक खः ।

पापी व जक मखु, जि नं खः । व थें तुं पुण्यात्मा नं ।
उकिं हे बुद्धं भिं-मभिं सकलसितं उति खने फत, इमिके च्वंम्ह बुद्ध थने फत ।

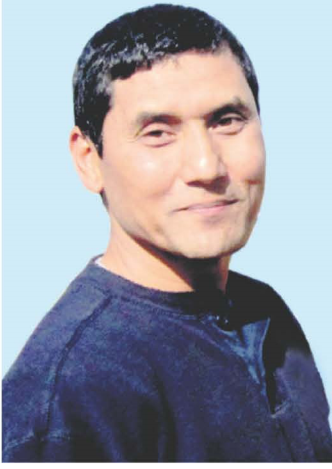
सुयातं भिं-मभिं खनेगु हे छाय् ?
पीडक नं ला थः हे पीडां पीडित नि !

निर्वाण

संसार – शून्य-पुखूया लबु।

लबु पुखुलिं ब्याग: मखु, न पुखू हे लबुं ब्याग:।
व थें तुं पुखू हे शान्ति ख:, शान्ति हे पुखू।

शून्यय् शून्य लुयाच्वन, संसार ग्व ?
०००
बाोधिसत्व हे उम्ह प्राणी ख:, गुम्ह निर्वाण व संसारय् याउँक हिलाच्वनी।
ख नं व हिला भीगु मिखाय् लुइगु न्ह्य: व ज्व:या हिला जक ख:।
०००
भिंतुना – छि याउँक द्यने फयेमा, कि द्यँद्यं हे छित: निर्वाण चूलायेमा।



कविता व निबन्ध थःहे अलग व स्वतन्त्र विधा खः । तर आर. मानन्धरजुं निगुलिं विधायात छथासं तयाः न्हूगु विधा रचना यानादीगु दु गुकियात वयूकलं नां बियादिल– काव्य-निबन्ध ।

नेपालभाषा साहित्यय् न्हूगु प्रयोग जुयाः वःगु थ्व विधाया न्हापांगु कृति जुल- कुलांया थिया । थुकिया लागिं च्वमि आर. मानन्धर धाथें नं सुभायूया पात्र जुयादी । 'कुलांया थिया' निगू विधाया कुलिचिना खःसां थुकी केवल साहित्य जक धाःसा मदु । थुकिया साहित्य प्वलेबलय् उकिया दुने माकुसे च्वंगु दर्शनया बरां नं सुलाच्वंगु भ्कीसं खंके फइ गुकिया सवाः हे वास्तवय् 'कुलांया थिया' या सवाः खः । 'कुलांया थिया' थुइकेगु वा सीकेगु कृति मखु, थ्व मूलतः दुनें अनुभूत यायेगु रचना खः । नेपालभाषाया ब्वँमिपिंसं थुकी न्हूगु हे कुलां खंकीगु विश्वास कायेफु ।

– रमेशकाजी स्थापित


9 789937 254359